

A bírálóbizottság értékelése

Balázs Zoltán munkája részben politikai filozófiai, részben politikaelméleti, részben absztrakt alkotmányjogi megfontolásokat tartalmaz. Témaválasztása két szempontból is figyelemre méltó. Egyrészt olyan klasszikus témát tárgyal és véd meg, amelyet előtte magyarul Bibó István dolgozott ki, másrészt a dolgozat eredetileg angol nyelven született és jelent meg. Utóbbi azt jelenti, hogy a nemzetközi tudomány már befogadta az írást, a hazai tudományos minősítő rendszer garanciáját azonban épp az adhatja, ha a nemzetközi szinten már bemért dolgozatok alapján is kerülhet odaítélésre akadémiai doktori fokozat.

Balázs a klasszikus politikaelméletből indul ki, amikor témája feldolgozására vállalkozik. Úgy véli, hogy már Arisztotelész óta a kormányzattal kapcsolatos diskurzusban megjelenik a politikai funkciók és eljárások elválasztása, s ezek egymáshoz fűződő viszonya is régóta vizsgálat tárgyát képezi. Balázs e klasszikus elvek felelevenítésére, korszerű „hangszerelésére” vállalkozik dolgozatában. Szerinte a témaválasztás aktuális is, „tekintettel a liberális és alkotmányos demokráciákat érő mai kihívásokra”.

A dolgozat első két fejezete a tudományos közösség jelenlegi vonatkozó felfogásának összefoglalását adja. Kiindulópontja M. J. C. Vile klasszikus formulája, amely – az amerikai modellnek megfelelően – a hatalmi ágak elválasztását együtt tárgyalja a hatalmi ágak kölcsönös ellenőrzésének elvével.

Az alapokat keresve Balázs elutasítja azt az igazoló elméletet, amely szerint pusztán a szabadság érdekében van szükség az elválasztásra. A pártatlanság, a funkcionalitás és az igazságosság elvét önmagában szintén nem tartja megfelelő igazolási alapnak az elválasztás elvére.

Mélyebb politikaelméleti megkülönböztetést keres, és ezt Rousseau-nál találja meg, aki az általános akarat, a kormányzat mint cselekvő és a polgárok által birtokolt hatalom elveit különböztette meg. Ezekre építve Balázs megkülönbözteti a társadalmi hatalom, a politikai hatalom és a kettő között közvetítő politikai autoritás fogalmát. Ám a három klasszikus hatalmi ágat nem egy az egyben felelteti meg ezeknek, hanem ezek különböző arányú együttállásaiként, relációjaiként értelmezi azokat (relacionista felfogás).

Végül a dolgozat utolsó fejezete azokat a kérdéseket tárgyalja, amelyek a relacionista felfogás elfogadása esetén vetődnek fel, de amelyeket az közvetlenül nem tud megoldani (újabb, független kormányzati intézmények helyzete, alkotmányos felülvizsgálat kérdése, kivételes állapot).

A Bizottság véleménye szerint tudományosan kiemelkedő jelentőségű munkáról van szó, a hatalmi ágak megosztásának relacionista felfogása, a hatalom fogalmára vonatkozó megállapításai kifejezetten revelatív erejűek.

A Bizottság szerint a szerző által alkalmazott analitikus elemzési módszert bizonyos esetekben szerencsés lett volna problémátörténeti megközelítéssel ötvözni. Így például jobban láthatóvá vált volna a hatalommegosztás elvének és a népszuverenitás elvének egyaránt szekularizált jellege, szekuláris hátterű összeforrása.

Az értekezés könyv formájában megjelenő változatában érdemes lesz továbbá a témát erősebben a magyar tudományos diskurzusba ágyazni, egyrészt reflektálni a vonatkozó magyar nyelvű szakirodalomra, másrészt kitérni a hatalmi ágak elválasztásának magyarországi jogtörténetére és aktuális helyzetére.

A Bizottság megállapítja, hogy a munka a nemzetközi szakirodalom széles diapozonját mutatja be, de főleg az angol nyelvű szakirodalmat használja.

Balázs Zoltán dolgozata igényes, alapos, átlátható struktúrában megírt munka, mely meggyőzően érvel a hatalmi ágak elválasztásának klasszikus elmélete mellett, a rendre, mint a kormányzás céljára hivatkozva, s megmutatva, hogy milyen arányokban részesül a három hatalmi ág a társadalmi hatalom, a politikai hatalom, politikai autoritás fogalmi hármasából.

A Bizottság megítélése szerint a dolgozat az MTA akadémiai doktori cím odaítélésére alkalmas.